

СУСРЕТ СА ИСТОРИЈОМ

ПРВА СРПСКА БАНКА ОСНОВАНА ЈЕ 1869. ГОДИНЕ, АЛИ ЈЕ БАНКОТИРАЛА ПОСЛЕ САМО ДВЕ ГОДИНЕ

Иван Миладиновић

НА почетку и средином 19. века основна обрачунска јединица у Београду био је грош. Надалеко чувена српска оштроумност била је од слабе вајде полуписменом становништву јер се роба плаћала у једноу, а кусур враћао у другој валути.

Још већу пометњу стварао је турски новац, чија је вредност варирала из године у годину. Ова појава добро нам је позната, само се данас зове инфлација или у бољој варијанти, девалвација. На тржишту, баш као донедавно и у наше време, постојала су два курса за турски новац: званични и црни, такозвани чаршијски. Као и свуда где се вредност новца прецењује и обрачунавају курсне разлике, јављају се мењачи. Тако су и пре нешто мање од два века Београдом, попут данашњих дилера, харали сафари. Ординирали су по сокацима, а појединци су држали "прчварнице" у којима човек није могао да се окрене. Најпознатији сафар био је Хаим Давичо, лиферант кнеза Милоша, који је 1816. отворио пристојан дућан - мењачницу, на месту данашње кафане "Грчка краљица". Све то је потрајало до друге половине 19. века.

Свеопшти новчани хаос онемогућавао је развитак Србије, па је морао да се уведе неки ред. На томе је највише инсистирао Коста Цукић, министар финансија. Његова ангажованост крунисана је усвајањем Закона о ковању бакарног новца из 1868, по коме се у Србији први пут уводи динар као платено средство. Законима из 1873. и 1883. године оснива се Народна банка Србије као прва емисиона новчана установа.

УРЕЂЕЊЕ новчаног система потпомогнуто је 1865. у Паризу, закључивањем

Први српски министар војни био је француски цуковник Иволиј Монден

Конвенције о новцу, познатије као Латинска унија. Србија је тек 1878. приступила Унији али је, захваљујући појединим деловима Конвенције, динар био изједначен с француским франком.

Паралелно с пуштањем у оптицај националног новца уводи се и банкарство. Година 1869. сматра се годином почетка савременог српског банкарства. Тада је у Београду основана

ИНВЕСТИЦИЈА
 Хотел "Бристол"
 подигао је
 Београдска
 задруга

У БЕОГРАДУ СУ ХАРАЛИ ДИЛЕРИ!

МОНЕТА Новчаница из осамдесетих година 19. века

ПРЕВАРА

У БЕОГРАДУ, тих година, не бити преварен у трговини, било је готово немогуће. Поред гроша, у употреби је било 10 златних, 28 сребрних и пет бакарних новчића. А коришћен је и турски новац, који је мењан по два курса - званичном и чаршијском. Па сад замислите, кад за два аршина и пола лакта платите у грошима, а враћају вам кусур бакрењацима, обрачунато у турским лирама, по званичном курсу!

ВИЗИОНАР
 Коста Цукић
 је увео динар
 и преферанс
 у Србију

Сафари су јо сокацима мењали турске, ујарске и аустријске монете и бојотили се

Српска банка, с 1,4 милиона динара утарског и француског капитала. После две године ова банка је банкротирала. Првом већом српском банком сматра се Београдска задруга. Основана је 1882, а главни послови били су јој кредитирање занатства и трговине. Почетни капитал био је подељен у 10.000 акција. Имала је филијале у Скопљу и Солуну. Задруга је финансирала изградњу хотела "Бристол"

песму Мале Марс и Гараве Јулке, привлачила је и београдске трговце и извознике, те су ту почели да се закључују велики послови, разминују вредности папирни и страни новац. Незванично се сматра да је то почетак рада Београдске берзе, која је озваничена 1885. године. Закон о Београдској берзи донет је новембра 1886. После рушења хотела "Босна", Берза се преселила на данашњи Студентски трг, у зграду у коју је данас смештен Етнографски музеј.

ПОЧЕТОМ друге половине 19. века занатство и трговина били су у пуном замаху, али се ипак осећала несташница новца. Није га имала ни држава. Нарочито када 1861. кнез Михаило Обреновић проглашава "Устројство за одбрану земље и одржавања кнежевства". Србија добија пет војних команди: Дринску, Јужноморавску, Тимочку, Источноморавску и Западноморавску, са око 50.000 људи под оружјем. Први српски министар војни био

је француски пуковник Иполит Монден, које нешто доцније уступио место пуковнику Миливоју Блазнавцу.

Наоружање, касарне, исхрана војника, изискивали су велики новац. Кнез Михаило повећава порез по глави становника, али ни

сметала током живота, док му је друга обезбедила безсмртност у српској историји, у којој је записано да је он, Коста Цукић, први у Србији увео динар као јединствено средство плаћања. У овом нашем народу прогресног памћења остаће познат и због "Цукићевих

у Хајделбергу. Године 1848. постао је професор београдског Лицеја, а три године касније ректор. Стручњак за економију имао је финансије у малом прсту. Написао је "Економију" у три тома, а кнез Милош, наговор сина Михаила, понудио му је да формира владу. Цукић се захвалио кнезу на поверењу и одбио понуду правдајући се како је са 33 године премлад за ту функцију. Кнез Милош је прихватио изговор а касније га ружио код свих говореника: "Велим ја да власт није за тебе".

КНЕЖЕВОМ сину Михаилу није сметала Цукићева неугледна фигура. После смрти оца Милоша поверио је Кости државну بلاгуну и Министарство финансија. За седам и по година баратања државним новцем није ништа стекао. Као министар стаљно је говорио како му је плата велика. Смањивао ју је и на крају догурвао до плате обичног чиновника!

Цела породица Цукић оставила је дубок траг у Србији. Једина разлика између Косте и његових предака је у томе што је он био миран као буба, а они горопадни као курјаци.

Уинством кнеза Михаила, Коста престаје да обавља министарске послове и остатак живота проводи у дипломатији. Умро је 1879. у Бечу од туберкулозе. Био је први српски посланик у Аустрији. Имао је шесторо деце. Ниједно од њих није се ни приближило слави свог оца. ■

ОД ЛАВОРА ДО МИЛИОНА ДИНАРА

СМАТРА се да је прва индустрија у Србији, почела да се развија кад је донет Закон о концесијама. Прва фирма подигнута по том закону била је јагодинска фабрика стакла Аврама Петронијевића, која је пропала пре истека дванаестогодишње концесије. Концесијом за "Лим и метал", обогатио се - баснословно - Ранко Гођевац, који је на Малом пијаци отворио гвозђарску радњу. Пре тога, чак и за лимени лавор, Београђани су морали да путују "преко" Гођеваца је право фантастичних 1.200.000 динара годишњег промета. А индустрија пива просто је била освојила Србију. Мала пивара Филипа Ђорђевића, у данашњој Цетињској, Велика пивара коју су држали Обреновићи, Вајфертова пивара, на месту где је и данас БИП, Бајлонијева пивара...

то не помаже. Српска влада зато 1867. с Русијом закључује уговор о зајму за војску. Било је то прво задужење Србије у иностранству.

Човек који је утемелио српске финансије био је већ споменути Коста Цукић. Природа му је подарила две особине: скромност и умност. Од прве није имао никакве користи и засигурно му је

правила". И данас се санс и преферанс, нарочито у провинцији, играју "по Цукићу". Низак растом, сувоњав, кратковид и као што је већ речено, надавасе скроман, Цукић се кретао готово нечујно. Као такав није био по "мери" кнеза Милоша који је за државне чиновнике бирао плећате и главате поданике. Касније је кнез Михаило покушао да оправда свог оца, говорећи: "Шта ћете, господине Цукићу, бабо само такве узима у државну службу".

Иако није био крупан и глават, Коста је постао горостас у Србији, бар што се образовања тиче. Завршио је гимназију и дипломирао на факултету у Бечу. Докторску дисертацију одбранио је

ПРВА БЕРЗА Хотел "Босна" на Малој пијаци у Савамали

